

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1971/34
Karar Sayısı : 1971/72
Karar Günü : 19.10.1971

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN MAHKEME: İstanbul I. İş Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU: 8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 35. ve 36. maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu yolundaki davalı iddiası mahkemece 35. maddede yer alan “Yönetici ve öğretmenlere ücretlerini zamanında ödemiyeen kurumlar bu ücretleri geçen her gün için yüzde üç zammı ile öderler.” hükmü ile sınırlı olarak ciddi görülmüş ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 151. maddesine dayanılarak Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur.

I. OLAY:

Bir özel öğretim kurumundaki ücret alacağının ödettirilmesi için kurumun bağlı bulunduğu şirket aleyhine açılan ve İstanbul I. İş Mahkemesinin 1970/1642 esas sayısını alan davada davalı vekili 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 35. ve 36. maddelerinin Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürmüş; bu iddianın yalnızca 35. maddede yer alan “Yönetici ve öğretmenlere ücretlerini zamanında ödemeyen kurumlar bu ücretleri geçen her gün için yüzde üç zammı ile öderler.” hükmüne ilişkin bölümünün ciddi olduğu kanısına varan mahkeme Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve sonucun beklenmesine 7.5.1971 günlü duruşmada karar vermiştir.

II. ANAYASAYA AYKIRILIK İDDİASINA DAYANAKLIK EDEN GEREKÇEYE VE İDDİANIN CİDDİLİĞİ KANISINA VARAN MAHKEMENİN GÖRÜŞÜNE İLİŞKİN ÖZETLER:

a) Davalının Anayasaya aykırılık iddiasının gerekçesi özeti:

625 sayılı Yasanın 35. maddesindeki yüzde üç, yıllık olarak hesaplandıkta yüzde 1095 eder. Böylece 100 lira için 1095 lira ödenecektir. Hukuk sistemimizde kanunî faiz %5, ticarî faiz %10,5 tur. 35. madde hükmü hukukumuzun temel ilkelerini çiğnediği gibi özel okullarda çalışanlara imtiyaz tanıdığı için Anayasanın 12. maddesine aykırıdır.

Anayasanın 40. maddesine göre Devlet özel teşebbüslerin güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almakla yükümlüdür. %1055 faiz oranı ile bu yüküm yerine getirilemez.

Anayasanın 45. maddesi çalışanların adaletli bir ücret elde etmelerini öngörür. %1095 faiz adaletsizliğin tam kendisidir.

b) Mahkemeyi Anayasaya aykırılık iddiasının ciddiliği kanısına götüren görüşün özeti:

Yıllık kanunî faiz %5, ticarî faiz %10 olarak Borçlar Kanununun 72. ve Ticaret Kanununun 8. ve 9. maddelerinde saptanmış ve faizin ana parayı geçemeyeceği de hukuk ilkesi olarak yasalarımızda ve uygulamalarda yer almıştır. 625 sayılı Kanunun 35. maddesindeki hükme göre ise sözgelimi bir özel öğretim kurumu görevlisi ayda bin lira ücret alsa ve ücretin ödenmesi on ay gecikse her geçen gün için %3 hesabiyle günde 30 liradan ayda 900 ve on ayda 9000 lira faiz ödenmesi gerekecektir. İlgili davasını 4,5 yıl sonra açarsa bin lira aylık ücretin 40-50 bin lira faizle birlikte ödettirilmesine karar verilmesi gerekli olur. Şu haliyle 35. madde hükmünün Anayasanın 12., 40. ve 45. maddelerine aykırı düştüğü ortadadır. İddia, bu nedenlerle ciddi görülmüştür.

III. YASA METİNLERİ:

1- İtiraz konusu hüküm:

8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun bir hükmü itiraz konusu edilen 35. maddesi (Beşinci tertip düstur- Cilt 4-3. kitap-sayfa 2853 teki metne göre) şöyledir:

“Madde 35- Yazılı sözleşmede kararlaştırılan ücret bordro ile her ay sonunda verilir. Yönetici ve öğretmenlere ücretlerini zamanında ödemeyen kurumlar bu ücretleri, geçen her gün için yüzde üç zammı ile öderler. Yönetici ve öğretmenlerin aylık ücretleri, yönetmeliklere göre yükümlü bulundukları görevleri yapmaları şartiyle, ders yılı içindeki tatil günlerinde, imtihan ve tatil aylarında da ödenir.”

2- Dayanak olarak ileri sürülen Anayasa hükümleri:

Davalının Anayasaya aykırılık iddiasını ve mahkemenin iddianın ciddi olduğu görüşünü desteklemek üzere ileri sürülen Anayasanın 12., 40. ve 45. maddeleri aşağıda gösterilmiştir:

“Madde 12- Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayrımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.”

“Madde 40- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir. Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Kanun, bu hürriyetleri, ancak kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.

Devlet, özel teşebbüslerin millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır.”

“Madde 45- Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli tedbirleri alır.”

IV. İLK İNCELEME:

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 15. maddesi uyarınca 20.5.1971 gününde Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kâni Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfi Ömerbaş, Şevket

Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında mahkemenin konuya ilişkin duruşma tutanağı bölümü ile karşı tarafın Anayasaya aykırılık iddiası üzerindeki savunması onanlı örneklerini göndermediği ve cevap layihasının örneği yerine aslını yolladığı anlaşıldığından 22.4.1962 günlü, 44 sayılı Kanunun 27. maddesi uyarınca bu eksiklikler tamamlanmak üzere dosyanın geri çevrilmesi 1971/29-51 sayı ile ve oybirliğiyle karara bağlanmıştır.

İş 1.6.1971 günü Anayasa Mahkemesi kaydına geçen İstanbul I. İş Mahkemesinin 31.5.1971 günlü, 1970/1718 sayılı yazısıyla yeniden gelmiş ve 15.6.1971 gününde Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Nuri Ülgenalp, Muhittin Taylan, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halet Zarbun, Kâni Vrana, Muhittin Gürün, Lûtfil Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında dosyanın eksikliği bulunmadığı sonucuna varıldığından Anayasanın 151. ve 44 sayılı Kanunun 27. maddelerine uygun görülen işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V. ESASIN İNCELENMESİ:

İtirazın esasına ilişkin rapor, İstanbul I. İş Mahkemesinden gelen yazılar, Anayasaya aykırılığı ileri sürülen hüküm, Anayasanın dayanak olarak gösterilen maddeleri; bunlarla ilgili gerekçeler ve başka yasama belgeleri; konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 35. maddesinde yer alan “Yönetici ve öğretmenlere ücretlerini zamanında ödemiye kurumlar bu ücretleri, geçen her gün için yüzde üç zammı ile öderler.” hükmünün Anayasaya uygunluk denetimi yapılırken önce bi “yüzde üç zam”ın niteliği üzerinde -nitelik kendini açıkça göstermekle birlikte- kısaca durulması yerinde olacaktır.

İtiraz ve inceleme konusu “zam” itiraz yoluna başvuran mahkemenin ileri sürdüğü gibi faiz değil yasal bir gecikme tazminatından ibarettir. Yasa Koyucu bu hükümle ücretin gününde ödenmemesi halinde gecikme süresince ücret alacaklısının uğrayacağı zararların çalışan için zararını tanıtlama yükümü olmaksızın ve işveren bakımından tazminat ödemekten sıyrılma yollarını kapatarak, götürü bir biçimde karşılanmasını, başka deyimle genel hükümlerin elverişsizliği karşısında, belirli bir alanda çalışanların ücretlerinin gününde ödenmesini özel bir inanca altına almayı öngörmüştür.

Bu düzenleme Türk iş hukukunda bir yenilik sayılamaz. 20.6.1952 gününde yürürlüğe giren (Basın mesleğinde çalışanlarla çalıştıranlar arasındaki münasebetlerin tanzimi) hakkındaki 13,6,1952 günlü, 5953 sayılı Kanunun “ücret” başlıklı 14. maddesinde (gazetecilere ücretlerini vaktinde ödemeyen işverenleri bu ücretleri geçecek her gün için yüzde iki fazlasıyla ödemeğe) mecbur tutan bir hüküm vardır. 10.1.1961 gününde yürürlüğe giren 4.1.1961 günlü, 212 sayılı Kanunun 1. maddesi bu 14. maddeyi değiştirmiş ve yüzde iki fazlayı yüzde beşe çıkarmıştır.

Özel öğretim kurumlarında çalışanların ücretlerinin gününde ödenmesini sağlama gibi olağan ve haklı bir nedene dayanan ve benzeri tedbirlerin başka alanlarda çalışanlar için de alınmasını engeller veya yasaklar bir yönü bulunmayan itiraz konusu hükmün özel öğretim kurumları yönetici ve öğretmenlerini imtiyazlı bir duruma getirdiği düşünülemez. Hüküm, haklı nedene dayandığına ve tüm özel öğretim kurumlarındaki yönetici ve öğretmenleri kapsadığına

göre, yasa önünde eşitlik ilkeleriyle de çelişmekte değildir. Demek ki itiraz ve inceleme konusu hükmün Anayasanın 12. maddesine aykırı yönü yoktur.

Çalıştırdığı kimselere ücretlerini vaktinde ödeyen bir özel öğretim kurumunun gecikme tazminatına hüküm giymesi söz konusu olamaz. Öte yandan ücretlerin gününde ödenmemesi sonucu da 625 sayılı Yasanın 35. maddesinde önceden ve açıkça gösterilmiş bulunmaktadır. Hüküm işverenin durumunu ağırlaştırıyorsa, bundan kurtulmasının tek yolu, borcunu gününde yerine getirmektir. Onun içindir ki hükmün öğretim alanındaki özel teşebbüsün güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını engellediğini ve böylece Anayasanın 40. maddesiyle çelişkiye düştüğünü hukukça savunmanın olanağı yoktur. Hükmün sözleşme hürriyetini kısıtladığı yolundaki iddiaya gelince; bu belirli ve dar bir alanda, pek istisnâî bir durumda ve haklı bir nedene dayanılarak uygulanacak bir hüküm olduğu ve ereğinde özel öğretim kurumlarının daha verimli işlemelerini ve bir bölüm çalışanların haklarının korunmasını sağlama gibi bir kamu yararı düşüncesi bulunduğu için, sınırlama sayılabilirse dahi Anayasanın 40. maddesinin ikinci fıkrasına, bir yandan da Anayasanın 11. maddesi koşullarına uygun düşmektedir. Kaldı ki bu konuda sözleşme hürriyetini asıl ilgilendiren hüküm 36. maddededir. 36. madde de itiraz ve inceleme konusu yapılmamıştır.

Yukarıda da değinildiği üzere özel öğretim kurumları yönetici ve öğretmenlerinin ücretlerinin gecikme zamlarıyla yükselmesi sırf işverenin kendi tutumunun bir sonucudur. Eğer işverenin tutumu yüzünden bu ücret gerçekten adaletsiz sayılabilecek bir tutara varabiliyorsa aksaklığı alacaklıda veya kanunda bulmanın ve Anayasanın 45. maddesine aykırılıktan söz etmenin yeri yoktur. Unutulmamalıdır ki çalışanların yaptıkları işe uygun ve insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamalarına elverişli adaletli bir ücret elde etmeleri için Devletin 45. madde uyarınca, almakla yükümlü bulunduğu tedbirler içinde böyle bir ücretin korunmasına yönelecek tedbirlerin de yeri ve gereği vardır ve itiraz konusu hüküm, bu niteliği ile, Anayasanın 45. maddesine aykırı olmak şöyle dursun, bu madde ile öngörülenlerden bir bölümünün bir bölüm çalışanlar yönünden yerine getirilmesi anlamını taşır.

Özetlemek gerekirse itiraz ve inceleme konusu hüküm Anayasanın 12., 40., 45. maddelerine aykırı olmadığı gibi öteki ilkeleriyle de çelişir durumda değildir. İtirazın bu nedenle reddi gerekir.

VI. SONUÇ:

8.6.1965 günlü, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 35. maddesinde yer alan ve “Yönetici ve öğretmenlere ücretlerini zamanında ödemeyen kurumların bu ücretleri geçen her gün için yüzde üç zammı ile ödeyecekleri”ne ilişik bulunan itiraz konusu hükmün Anayasaya aykırı olmadığına ve itirazın reddine 19.10.1971 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Başkan	Başkan Vekili	Üye
Muhittin TAYLAN	Avni GİVDA	Fazıl ULUOCAK

Esas Sayısı : 1971/34

Karar Sayısı : 1971/72

Üye

Sait KOÇAK

Üye

Şahap ARIÇ

Üye

İhsan ECEMİŞ

Üye

Recai SEÇKİN

Üye

Ahmet AKAR

Üye

Halit ZARBUN

Üye

Ziya ÖNEL

Üye

Kâni VRANA

Üye

Mustafa KARAOĞLU

Üye

Muhittin GÜRÜN

Üye

Şevket MÜFTÜGİL

Üye

Ahmet H. BOYACIOĞLU